

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTEUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: ABR. MEY EN JAMES POLAK; LITERATUUR: M. M. DEEN JR. EN A. ROBLES; BESLECHTE GESCHILLEN: Mr. A. E. J. NYSINGH; — UIT HET BUITENLAND: J. E. ERDMAN, C. A. HUYSMAN EN C. J. MEIJER — EFFICIËNTIE: L. POLAK

MEDEWERKERS: H. J. VAN ARKEL, PROF. Mr. Dr. H. W. C. BORDEWIJK, J. P. CROIN, Mr. P. J. DAM, E. VAN DIEN, TH. A. DYRBYE JR., W. H. ELLES, G. W. FRESE, PROF. Dr. Ir. J. GOUDRIAAN JR., Dr. W. J. HARTMANN, S. KONIJN, R. KUIJPER, J. PAARDEKOOPER, PROF. Dr. N. J. POLAK, J. C. SPANGENBERG, J. E. SPINOSA CATTELA, J. F. STARKE, Dr. A. STERNHEIM, PROF. J. G. CH. VOLMER

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY

UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND

TESSELSCHADESTR. 15 - AMSTERDAM, TEL. 26600

TELEFOON 77

GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADruk IS GEOORLOOFD, ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS.

VERSCIJNT MAANDELIJKS, BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—, FRANCO PER POST F 10.24, BUITEN-
LAND F 10.60. MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELEN
JAARGANG

INHOUD

De controle van het premie inkomen der Levensverzekering maatschappij door A. H. J. de Goey (Slot)	Blz. 81
Winst bij verkoop van bedrijfsmiddelen door J. Veenendaal	83
Uitstaande hypotheke bij Hypotheekbanken en Levens- verzekering maatschappijen door J. J. Buning	84
Efficiëntie Red. L. Polak Verslag bezuinigingscommissie door L. Polak	87
Literatuur Red. M. M. Deen Jr. en A. Robles Industrial Fluctuations by A. C. Pigou M. A. (Mac- millan and Co. Ld. London) door Mr. Dr. A. Spanjer	88
Examenvraagstukken Red. Abr. Mey en James Polak Reorganisatie van de Kostprijsadministratie der seriefabrikatie van een modeartikel	89
Uit de gemeente-financiële wereld door J. H. Textor	90
Statistieken ten behoeve van de Industrie door C. A. Huysman	91
Les organes de la Revision administrative en Roumanie door Petru Draganescu Brates	92
Boekbespreking Beknopte belastinggids enz.	93
Nieuwe boeken	93
Federatief examen van het Nederlandsch Instituut van Accountants en de Nederlandsche Organisatie van Accountants Belastingrecht — Financieele Rekenkunde	94
Ontvangen boekwerken	96

DE CONTROLE VAN HET PREMIE-INKOMEN DER LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJ

(Slot)

Bij de volksverzekeringen, waarvoor de wijze van inning op andere wijze plaats heeft dan bij de kapitaalsverzekeringen, terwijl de mutaties op korteren termijn plaats hebben

en in grooter aantal, zal de controle een anderen vorm moeten verkrijgen. Zooals reeds werd aangegeven, geschiedt de inning meestal door middel van kwitantie-kaarten, die voor een geheel jaar geldig zijn. Een regelmatige controle van uitgezonden kwitanties met borderellen en premie-controle-registers is dus hierbij niet mogelijk.

De methodes van controle bij deze branche zijn voor verschillende maatschappijen verschillend en wanneer ik dus hier een bepaalde methode aangeef, wil dit niet zeggen, dat deze de eenige en alleen-geldige methode is.

Bij de administratie der volksverzekerings-premiën, die in hoofdzak per week betaald worden, ligt het zwaartepunt bij de agentschapsindeeling. Elk agentschap heeft een plaats in een premie-register, waarin het totaal van de door hem te innen weekpremiën, somtijds nog per tarief gesplitst, dus tabellarisch, is opgenomen, naar den stand van een bepaald oogenblik. Die stand is natuurlijk successievelijk opgebouwd uit de gegevens der gesloten verzekeringen en wordt wekelijks bijgewerkt uit de gegevens, die de agent inzendt ten aanzien van de nieuw gsloten verzekeringen en van afgevoerde polissen. Per week staat dus vast, hoeveel elke agent te incasseeren heeft en het aldus door hem te incasseeren bedrag wordt in het debet zijner rekening geboekt. In den regel worden de wekelijksche debiteeringen in een maand-nota verzameld en aan den agent toegezonden, die zijnerzijds te zorgen heeft, dat hij in zijne eigen administratie de middelen heeft, de boekingen der maatschappij te controleeren. Echter moet door de maatschappij worden gezorgd, dat zij zelve de noodige maatregelen heeft genomen, dat de uitgezonden nota's juist zijn. Er moet dus bij haar interne controle op die juistheid bestaan. Sommige maatschappijen passen deze toe, door hare rekening-courant-boekhouders in te deelen in groepen, die elk een gedeelte der agentschappen behandelen, terwijl voor elke groep een vaste controleur is aangewezen, die zelfstandig uit de grondgegevens — de aanvraag-biljetten der nieuwe verzekeringen en de afvoer- en overvoerstaten — een rekening van te ontvangen premiën opstellen. Deze controleurs stellen dus als het ware een duplicaat der agenten-rekening-courant-boeken samen.

Men zou natuurlijk ook een zelfstandige opbouw der premiën per tarief kunnen maken, op de wijze, zooals dit voor de groote verzekeringen is omschreven. Ik ben echter van

meening, dat deze contrôle aanleiding zou kunnen geven tot te uitgebreide nasporingen, indien in de eind-totalen geen overeenstemming zou blijken te bestaan.

Overigens zit in de behandeling, die de premie-inning dezer verzekeringen bij de agenten moet ondergaan, nog een element van contrôle begrepen. De agenten hebben bij het in stand blijven der verzekeringen en het innen der daarvoor verschuldigde premieën groot belang, daar de incasso-provisie voor deze branche vrij hoog is, bijvoorbeeld 15 tot 25 % der premie-ontvangst. Tegen de mogelijkheid dat door agenten betaalde premieën niet zouden worden verantwoord of fictieve verzekeringen zouden worden aangebracht wordt gewaakt door contrôleurs, die op gezette tijden een agentschap geheel controleren, door bij de verzekerden aan huis de polissen en kwitantie-kaarten op te vragen en op die wijze na te gaan, of de verantwoording der premieën strookt met den werkelijken toestand.

Met deze externe controle heeft uit den aard der zaak de accountant weinig bemoeienis, doch hij kan zich zoo vaak hij wil, van den goeden gang der externe controle overtuigen.

In de volksverzekering speelt het element „premie-schuld” een groote rol. Vele verzekerden laten hunne premieën gedurende een bepaalden tijd oploopen, bijvoorbeeld in geval van werkloosheid of ziekte. Er bestaan bepalingen dat een verzekerde niet meer dan een bepaald aantal weken schuld mag hebben en bij overschrijding van die grens moeten worden geroyeerd. Hierop moet van de zijde der maatschappij de aandacht gevestigd blijven, doch ook de accountant kan hierop het oog houden, daar bij al te groote schuld de rekening van een agent te zeer zou oploopen, zoodat de accountant hierdoor eenigszins gewaarschuwd wordt, dat in de inning een gebrek bestaat.

Bovendien bestaat er dikwijls of kan er althans bestaan een ander contrôle-middel, waardoor de accountant een massa-controle verkrijgt op de premie-ontvangst der volksverzekeringen. Bij de wiskundige afdeling worden de nieuw-gesloten en de afgevoerde verzekeringen statistisch verwerkt met vermelding van kapitaal en premie, zoodat hierdoor, los van de administratie, de premie-stand op elk gewenscht oogenblik en zeker op 31 December van elk jaar kan worden verkregen.

De toestand op 31 December van een bepaald jaar geeft aan, hoeveel premie er zou worden ontvangen, indien alle verzekeringen, op dat oogenblik bestaande, instand zouden blijven. Op 31 December van het volgende jaar volgt uit den eerstgenoemden stand en uit de positieve en negatieve mutaties, die in dien stand gedurende het afgelopen jaar hebben plaats gehad, de nieuwe stand op den laatstbedoelden datum. Tusschen deze twee standen moet de premie-ontvangst liggen en daar de mutaties in den regel vrij regelmatig plaats hebben, zal de aldus toegepaste massa-controle gewoonlijk een bevredigend resultaat opleveren. Met onregelmatigheden, die door de nieuw ontstane en door de wegens royement afgevoerde schuld zouden kunnen ontstaan, kan meestal worden rekening gehouden, daar deze schuld gewoonlijk afzonderlijk wordt geboekt en dus overzichtelijk is.

Ik wil natuurlijk niet beweren, dat op deze wijze een absoluut juiste vaststelling van het ontvangen premie-bedrag mogelijk is, doch, zooals ik reeds vroeger opmerkte, komt het mij voor, dat een dergelijke absolute juistheid ook niet door den accountant behoeft te worden geconstateerd. Het is m.i. voldoende, indien hij op redelijke gronden overtuigd kan worden van de goede werking van het interne contrôle-systeem en indien hij daarnaast dan nog een hulpmiddel heeft, om, onafhankelijk van de administratie, een globale eind-controle toe te passen, dan heeft hij voldoende waarborgen verkregen, dat de premie-administratie in orde is.

Bij het nagaan der mutaties, die in den premie-stand plaats hebben, heeft de accountant, zooals ik reeds heb vermeld, in den regel de beschikking over de bescheiden, die deze mutaties dekken. Hij kan zich echter, zooveel hij dit noodig acht, met behulp der fundamenteele gegevens der maatschappij, zooals die in de stamregisters (dit woord alweder ruim op te vatten) voorkomen nog verder overtuigen. Een nieuwe polis moet in die stamregisters voorkomen, terwijl een vervallen polis, waarvan dus in de premie-administratie een terugboeking van reeds geboekte premie of een premie-af trek in den premie-stand plaats heeft, eveneens, wat hare lotgevallen betreft, in de stamregisters is na te gaan. Voor belangrijke verzekeringen is het zeker gewenscht, dat de accountant die mutaties met behulp der stamregisters controleert. Ik laat overigens het begrip „belangrijk” aan de persoonlijke appreciatie van den accountant over. Desverlangd kan hij zich voor *alle* mutaties in de stamregisters bevestiging verschaffen, daar deze registers voor elke verzekering de lotgevallen vermelden, zooals verandering in de betalingswijze, extra-premieën, afvoer der verzekering wegens overlijden, bereiken van den vastgestelden datum, of royement, waarbij tevens de data, waarop die mutaties hebben plaats gehad, worden aangegeven, zoodat men direct kan zien, welke premie niet meer verschuldigd is en welke premie voortaan zal worden betaald. Aan het persoonlijk inzicht van den accountant is het dan over te laten, hoever hij met die verificatie met behulp der stamregisters zal gaan. Van belang is ook de vraag, (die ik hier echter slechts terloops zal behandelen), of de premie-ontvangst overeenstemt met de verzekeringen, die blijken de gemaakte berekeningen, in de becijfering der wiskundige reserve zijn begrepen. Van elken post, die volgens den premie-stand op 31 December als nog bestaande staat aangegeven en die dus in de premie-registers voorkomt, moet men ook kunnen nagaan, dat zij bij de berekening der wiskundige reserve in aanmerking is genomen.

Ik wil hierbij niet pleiten voor eene volledige inventarisatie der verzekeringen, waardoor men de complete zekerheid zou verkrijgen, dat alle bestaande posten in de berekening der wiskundige reserve zijn begrepen, doch ik ben van meening dat de accountant zich door proeven, die hij, zoo ver als hij wil en zoo talrijk als hij maar wenscht, kan nemen, kan overtuigen van de redelijke overeenstemming tusschen premie-ontvangst en wiskundige reserve.

Wanneer bijvoorbeeld een post tegen premie in eens (koop-som) is afgesloten en deze post bestaat nog op 31 December, dan zou het ontbreken van dezen post in de wiskundige reserve een flatteerenden invloed op de winstrekening hebben. Omgekeerd zou het ten onrechte voorkomen in de reserve van een post van belangrijke grootte de winstrekening aanzienlijk drukken.

Hoever de accountant met die controle wil gaan zal ik hier verder in het midden laten, doch ik acht haar in ieder geval wenschelijk voor die posten, waaromtrent op 31 December grondige twijfel bestaat, of zij feitelijk nog wel bestaan. Ik wees hierop reeds bij de bespreking van de kwitantie-portefeuille ten aanzien van posten met belangrijken achterstand.

Ook acht ik het van belang om voor posten, waarop belangrijke vooruitbetaling van premieën heeft plaats gehad, na te gaan, hoe die vooruitbetaling is geboekt en verwerkt. Men kan hierbij in de administratie op twee manieren te werk gaan. Volgens de eerste manier wordt een vooruitbetaling als schuld geboekt, waarop successievelijk, naarmate de vervaldagen der vooruitbetaalde bedragen verschijnen, afboeking plaats vindt tegenover de premie-rekening.

Op den balansdatum verschijnt dan automatisch het alsnog als vooruitbetaald te beschouwen bedrag als crediteuren-post op de balans, waarmede de zaak in orde is. Bij de tweede manier wordt het geheele vooruitbetaalde bedrag in eens in het

credit der premie-rekening geboekt, zoodat, wanneer die vooruitbetaling over den balansdatum heenloopt, daarmee bij het opmaken der balans afzonderlijk moet worden rekening gehouden. Dit kan administratief geschieden, door op te maken, welk bedrag op 31 December als vooruitbetaald is te beschouwen en dan dit vooruitbetaalde bedrag als crediteuren-post op de balans te brengen, doch het kan ook door middel van de berekening der wiskundige reserve. In elk geval heeft de accountant zich van de juistheid der ter zake opgevoerde bedragen te overtuigen. Bij de administratieve methode springt de als schuld opgevoerde post vanzelf in het oog; bij de, laat ik zeggen, wiskundige methode kan de accountant zich door den wiskundige laten voorlichten.

Einddoel van alle toegepaste controle-middelen is, de overtuiging te krijgen, dat van alle verzekeringen de in het boekjaar verschenen premieën behoorlijk zijn verantwoord en dat dus de winst- en verliesrekening de bedragen bevat, die blijkens de geschiedenis der verzekeringsportefeuille in het afgelopen jaar daarin moesten terecht komen.

A. H. J. DE GOEY

WINST BIJ VERKOOP VAN BEDRIJFSMIDDELEN

Bij de toepassing van Art. 7 der Wet R.I.B. zijn de colleges, die na den Inspecteur in hoogere of hoogste instantie beslissingen moesten geven, herhaaldelijk gesteld voor de vraag, of winst, bij verkoop van bedrijfsmiddelen gemaakt, al of niet valt onder het wettelijk begrip „opbrengst van onderneming of bedrijf”.

Ook de Minister heeft, vooral in de eerste jaren na de invoering der Wet, toen er nog maar een beperkte jurisprudentie was en in 't bijzonder, toen de wet op de O.W.B. de belangrijkheid der vraagpunten verhoogde, meermalen door resoluties den Inspecteurs dienaangaande richtlijnen aangegeven.

Het is de bedoeling van deze verhandeling in 't kort de geschiedenis der interpretatie van het onderhavige vraagpunt te memorceren en naar voren te brengen de huidige opvatting van den Hoogen Raad.

Allereerst dient vast te staan, wat onder „bedrijfsmiddelen” valt te verstaan. Het spraakgebruik, waaraan de rechtscolleges zich hebben aangesloten, heeft het begrip veelal beperkt tot bepaalde hulpmiddelen voor het bedrijf, waarbij speciaal wordt gedacht aan de productie, niet aan de financiering. Een enkele maal noemt de H.R. aandeelen hulpmiddelen in een bedrijf (No. 3911)¹⁾ en stelt hiervoor hetzelfde criterium als voor de overige.

In dit verband zij opgemerkt, dat in de Wet de begrippen „bedrijf” en „onderneming” niet zijn onderscheiden; in art. 7 worden beide woorden gebezigd om dezelfde zaak aan te duiden.

We hebben bij „hulpmiddelen van het bedrijf” te denken aan die materiële waarden, die direct het bedrijfs-(productie) doel dienen zonder onmiddellijk bij de bedrijfsuitoefening van karakter te veranderen of te worden vervangen.

Eenerzijds vallen er dus buiten financieringsmiddelen, anderzijds grondstoffen, producten e.d.

Hulpmiddelen van het bedrijf kunnen zijn: fabrieksgebouwen, schepen, machines, gereedschappen, enz.

Aan de vraag, of winst bij verkoop belastbaar is, sluit zich nauw deze aan: of en in hoeverre winst belastbaar is, die op andere wijze dan verkoop tot uitdrukking komt, b.v. in geval van brand, om welke reden ook dit punt onder de oogen is gezien.

¹⁾ De No's hebben betrekking op de „Beslissingen in belastingzaken”.

In de eerste jaren van het bestaan der Wet kwamen er sporadisch uitspraken.

In afwachting daarvan gaf de Minister in 1917 resoluties (No. 1519 en 1573), waarbij hij de winst bij verkoop op een kantoorgebouw en op een schip, beide bedrijfsmiddelen, als voordeelen uit bedrijf aanmerkte. Voor de toepassing der Wet O.W.B. werden speciale beslissingen gegeven, die hier thans niet ter zake doen.

Ook de Raad van Beroep te Utrecht besliste kort nadien, dat winst, bij brand, op bedrijfsmiddelen gemaakt, als bedrijfswinst was te beschouwen.

Op deze beslissingen volgden de Min. resoluties onder No. 2217 en het arrest van den H.R. No. 2368. De eerste had betrekking op geheel of gedeeltelijken verkoop van een boerenplaats, de tweede op verkoop van bedrijfsmiddelen bij staking van het bedrijf. Het ging hier dus over bijzondere gevallen — inkrimping of staking van het bedrijf, waarbij de bron werd aangetast. Dat deze winst, ook door den H.R. niet als opbrengst van onderneming werd beschouwd, hield nog géén beslissing in over de onderhavige vraag in 't algemeen.

De beslissing van den H.R. onder No. 2443 gaf dienaangaande eenig méér licht. Als criterium voor het al of niet onder art. 7 vallen der winst bij verkoop van een huis werd toen gesteld, of de verkoop al of niet „normaal behoort tot een bedrijf”. Spoedig daarna had de H.R. (No. 2451) gelegenheid in het geval van een Leidsch houthandelaar, die zijn gebouwen en terreinen winstgevend verkocht, om ter anderz plaatse zijn bedrijf voort te zetten, uit te maken, of deze verkoop „normaal behoorde tot het bedrijf”.

Deze vraag — al werd zij hier niet met zooveel woorden gesteld — werd ontkennend beantwoord: géén bedrijfswinst. Liet No. 2443 nog de mogelijkheid open om te denken aan belastbaarheid van bedrijfsmiddelen in bepaalde gevallen, de beslissingen van den H.R. onder No. 2464 en 2475 waren absoluut: het voordeel bij verkoop van een bedrijfsmiddel is géén deel van de opbrengst van een bedrijf.

Nog géén 8 maanden later (9 Febr. 1921) kwam ons hoogste rechtscollege bij zijn arrest No. 2723 echter eenigszins van zijn absolute opvatting terug en beperkte zijn vroegere opvatting in dien zin, dat de „winst bij verkoop van een hulpmiddel in het bedrijf bedrijfswinst is, indien de verkoop is een normale, uit het karakter van de onderneming voortvloeiende, met het bedrijfsdoel strookende handeling” (gereedschap van een aannemer). Is het daarentegen een toevallig gebeuren, vreemd aan den aard van het bedrijf, dan is de conclusie tegenovergesteld.

Een volgende beslissing onder No. 2917 geeft feitelijk ten opzichte van een speciaal geval — assurantiewinst boven de boekwaarde van een schip — nog eenige beperking van dit standpunt, althans hier wordt als criterium gesteld „de bedoeling het schip te gelegener tijd met winst van de hand te doen.” Ook al zat deze bedoeling niet voor, dan kan er m.i. nog wel sprake zijn van een „normale,” uit het karakter van de onderneming voortvloeiende, met het bedrijfsdoel strookende handeling.

Het gaat er vooral om, wat „normaal” is.

In de lijn van het vorig arrest, waarin de bedoeling een rol speelt, ligt No. 2980, waarin de winst, gemaakt met verkoop van machines die door een noodgedwongen verandering van de beweegkracht in een fabriek overbodig zijn geworden, niet als bedrijfswinst wordt aangemerkt. Men kan moeilijk aannemen, dat een noodgedwongen verandering in de bedoeling had gelegen.

In 1925 (arrest No. 3585) gaf de H.R. een uitbreiding van het winstbegrip door in plaats van den eisch van een „normale handeling” te stellen, dat de winst op verkoop van middelen tot uitoefening van een bedrijf dan opbrengst uit be-